

La construcció i successives ampliacions de l'església de Santa Maria reflecteixen l'evolució històrica de la ciutat de Mataró, per tant, la torre del campanar n'és un bon exemple.

La funció de les campanes com a element de comunicació dintre una societat s'ha mantingut viva fins al nostre segle. En aquest primer article Pere M. Ibern i Regàs ofereix una mostra de la significació de tan particular instrument.

EL CAMPANAR DE SANTA MARIA DE MATARÓ (dels inicis a 1739)

Segons FERRER I CLARIANA és pels volts de 1423 quan es configura la torre del campanar dins el conjunt de l'església gòtica. Es creu que deuria acabar amb un penell i merlets del mateix estil. (1).

Mitjançant la visita pastoral del bisbe Enric de Cardona, el 5 de setembre de 1508 coneixem força detalls sobre l'estat del campanar. Es troba amb 5 campanes, tres de grosses i dues de petites, de les grosses una toca les hores i les altres toquen a missa i els altres tocs. La situació era per tant molt similar a l'actual, ja que en no haver-se col·locat encara el cimbori, les campanes col·locades són cinc. Destaquem finalment que dins l'església va trobar un rotllo amb onze campanetes; aquest era un enginy usat a la majoria d'esglésies de l'època i servia durant l'elevació del *Corpus Christi* així com per altres festes importants. Un bon exemple d'això és el que es troba encara a Arenys de Munt (2).

L'any 1550 s'acorda per part del Consell de la Universitat que es faci una campana de bronze de trenta-cinc quintars de pes aproximadament (3).

El 28 de març de 1559 el Consell de la Universitat nomena campaner (*impulsator cimbalarum*) Joan Salas i N. Dorrell del Mas (4).

I tot just dos anys després, el 16 d'abril de 1561, *congregat lo Consell a so de campana, se fen extracció de jurats, ... i també dels pulsator cimbalarum* (els campaners).

Aquests eren uns més que formaven part del mecanisme de la insaculació i extracció (4).

Més endavant, el 4 de desembre de 1573 el Consell de la Universitat determina que *sia feta una campana conforme una que n'hi ha de rompada del pes de aquella poch mes o mancho* (5).

El 1582 el Consell de la Universitat adreça una súplica al Sr. bisbe per tal que es retardin les obres de *foradar la torra o campanar* per tal que *mestres de cases experts en llur ofici a despeses de dita Universitat en dit temps pogan evitar la dita obra se enten fer foradant la dita torra del campanar, y migasant jurament fassen relació del dany que podria causar per evitar aquell* (6). Desconeixem què significa això de foradar la torre del campanar, però es tractava potser de les obres d'instal·lació del rellotge? És molt possible que sí, ja que l'any següent el Consell contracta amb Joan Salvador la realització de les obres. Pel seu interès transcrivim íntegrament el text (7).

Mestre Joan Salvador mestre de cases de la vila de Mataro en leal y bona fe promet als honorables Jurats de la vila y terme de Mataro fer y obrar en lo campanar un caragol que vuy es ja comensat que pugara fins lo sostre mes alt y acabar aquell be y degudament que no fassa nosa a les finestres del campanar o les campanes sempre que ni vulguen posar, y sobre lo sostro mes alt fara una cambra per tenir lo relotge y aquella de guix y de rajola doble, y en la dita cambra un portal de guix y de rajola y al costat del portal una finestra en lo mateix enva y emblancar la cambra de guix y de cals y llevara lo portal lo qual es en la cima de la volta del campanar y paredar la volta de volta grassa be y degudament conforme esta la altra volta, y la dita porta mudara alla hon convindra y aparra als honorables Jurats y tot asso a despeses

del dit mestre Joan Salvador llevada la calç que li han de donar los honorables Jurats. E tota la dita obra se obliga de fer lo dit mestre Joan Salvador de assi a la festa de Nadal primer vinent.

E lo dit acte en Miquel Batlle se obliga com a fermansa.

E per tota la dita obra los dits honorables Jurats prometen donar y pagar al dit mestre Joan Salvador vint y nou lliures y de ... sous moneda barcelonesa en dos pagues, es a saber vint lliures barceloneses anticipadament y les restants nou lliures y deu sous quant la obra sera acabada y judicada.

Així doncs, a finals del segle XVI a l'església de Santa Maria s'establia un nou rellotge i s'adequaven els locals on s'instal·lava.

L'Ajuntament es preocupava constantment pel temple i l'any 1587 determina que es faci un sostre al campanar, que s'adobin les campanes i el comunidor (8).

Desconeixem si es realitzà immediatament o no; sols sabem que el 1593 el Consell de la Universitat decideix adobar la finestra de la campana grossa i atès que els obrers de la parròquia no tenen diners, que es faci a càrrec de la vila (9).

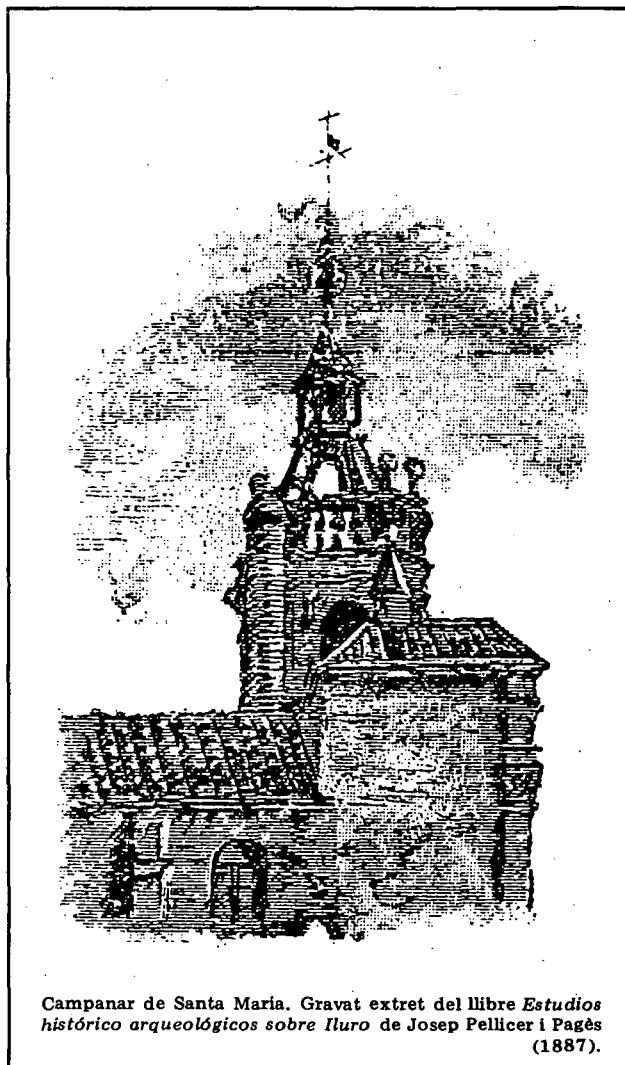
El 1597 va ser feta una campana ja que la inscripció que porta ens ho demostra. La campana es conserva i actualment no està instal·lada. Abans es trobava dalt del cimbori i era la que tocava els quarts. FERRER I CLARIANA, va transcriure el text que diu: *Xps. vincit. Xps. Isuat, Xps. Insuperat, Xps. ab Omnimacio nos defendat S.Ioc. En nom de Déu sia aquesta campana. Ses feta sent Jurats Montserrat Grabiell Arnau i Pau Aumaller i Joan Mascaró* (10).

Tot just en tombar el segle, el 1600, el Consell acorda que es pugui obrir una porta al cor del campanar (11). En aquells moments per tal de beneir una campana calia disposar de llicència del bisbat. La parròquia obtingué aquesta llicència, tant el 1588 com el 1601; en aquest darrer cas es tractava de la campana de les hores (12).

La preocupació de l'Ajuntament per les campanes era constant: el 1610, volien aprofitar la presència d'un coure a Mataró per tal de refondre la campaneta dels quarts, però després es repensen i determinen *consultar ab persones expertes si convé davallar la campaneta dels quarts y posarla baix ab les altres campanes y la que te les nances rompudes pujarla en lo lloc del quarts* (13).

Pocs anys després l'Ajuntament decideix de nou fer reparacions al campanar i al comunidor (3-10-1613) (4).

De les visites pastorals de l'època hem d'assenyalar la del bisbe Lluís Sans feta el 19-12-1615,

Campanar de Santa Maria. Gravet extret del llibre *Estudios histórico arqueológicos sobre Iluro* de Josep Pellicer i Pagès (1887).

en la qual el capítol XVI parla dels tocs de campana i classes de campana (4).

El 1621 es va fer per primera vegada la campana petita *Semproniana* i l'any 1936 FERRER I CLARIANA transcrivien el text que deia *Semproniana recend et antiqua (1621) Reddo loquelam laume Palles me fecit* (14).

Una notícia força curiosa de finals del segle XVII ens assenyala que dalt del campanar es trobava una bandera (1691). Es tractava de la bandera de la ciutat o d'alguna altra? Amb les dades de què disposem fins al moment no podem assegurar res (15).

Ja en el segle XVIII, 1712, s'acorda refer la campana de vespres que s'havia romput (4) i arribat al 1739 un document ens reflecteix molt bé la situació del campanar en aquell moment. A partir d'ell veiem que l'Ajuntament estableix una concòrdia amb Joseph Boter per al pagament d'un censal de 220 lliures que eren destinades a l'edificació del campanar. Al costat d'aquest fet el text ens mostra la preocupant situació per la sonoritat

de les campanes ja que en haver engrandit l'església, la torre s'havia quedat baixa i el so retrunyia a l'interior del temple (16).

Pues actualmente por ocasión de hallarse el referido campanario mas bajo que la cubierta de la dicha Iglesia y por esta causa quando se tañen las campanas que es muy frecuente, los que estan dentro de ella estan imposibilitados de poder oír los divinos officios y demas alabanzas a Dios Nuestro Señor que se cantan en aquella por el ruidoso estrepito que dan las dichas campanas dentro de la misma Iglesia, como también por ocasión de hallarse tan bajo el referido campanario, no pueden oírse las campanas quando tañen por barrascas y tempestades de tiempo, por casi ninguna de las quatro partes del termino de esta ciudad; lo que sirve esta privacion de no poderse oír las referidas campanas en semejantes casos con summo desconsuelo a todos los hombres habitantes de dicha ciudad; pues los mas se persuaden, que no pudiendose oír las campanas quando tocan por borascas y tempestades del tiempo, que muy a menudo se experimentan, es la causa de caer sobre los frutos de la tierra del termino de esta ciudad las granissadas tan abundante que de algunos años a esta parte se ha experimentado caberen el dicho termino de que ha resultado haver perdido los dichos moradores casi enteramente todos sus frutos, y por consiguiente quedado con una notable miseria y pobreza; Por ello dicho Ayuntamiento, atendido todo lo arriba poderado ha acordado con el expreso consentimiento de los electos de la dicha concordia satisfacer al dicho Joseph Boter...

Així doncs, vistos els problemes, l'Ajuntament acordà que pagaria a Josep Boter i destinaria els diners a reedificar el campanar. La construcció del campanar nou tingué lloc uns quants anys després aprofitant la torre existent. El contracte amb el mestre de cases s'establí el 1744 i l'inici dels treballs es faria una mica més endavant (17).

En aquest escrit hem volgut exposar una relació de fets esdevinguts a l'entorn del campanar fins el 1739 que és l'any a partir del qual es produiran canvis substancials.

Pel que hem pogut observar el nombre de campanes s'acostava a l'actual i l'elecció del campaner tenia lloc dins el procés d'insaculació establert pel Consell de la Universitat com si fos un altre càrrec més. En tot aquest període hem de destacar la preocupació municipal per tenir un bon campanar i que sonin bé les campanes i això ens ho ha mostrat el fet de la col·laboració econòmica en les despeses de reparació o construcció; sovint sembla que els obrers de la parròquia no hi juguessin cap paper, ja que qui decidia era el propi Consell en moltes ocasions.

En un proper article parlarem de la nova fase que s'inicia amb l'edificació del campanar al segle XVIII i que és amb la forma que pràcticament ha arribat als nostres dies.

Pere M. Ibern i Regàs

NOTA: Aquest article ha estat possible gràcies a la valuosa aportació de notícies i documents per part de J. Aguilar.

NOTES:

- 1.- FERRER I CLARIANA, LI.: *Santa Maria de Mataró*, Mataró, 1968. Vol. I. p.44.
- 2.- FERRER, *op. cit.*, vol. I, p. 132.
- 3.- FERRER, *op. cit.*, vol. I. p. 105.
- 4.- Nota provinent de l'arxiu de F. CABANYES.
- 5.- ACA, C5, 4.12.1573.
- 6.- AMM, *Acords*, C2, 24.9.1582.
- 7.- AMM, C3, 30.11.1583.
- 8.- AMM, C3, 9.9.1587.
- 9.- AMM, C3, 22.11.1593.
- 10.- FERRER, *op. cit.*, p.106.
- 11.- ACA, C8, 26.12.1600.
- 12.- FERRER, *op. cit.*, p. 105.
- 13.- ACA, C9, 2.8.1610.
- 14.- FERRER, *op. cit.*, p.106.
- 15.- ACA, C18, 24.4.1691.
- 16.- AMM. *Manual d'acords* 1730-1739. 1.4.1739.
- 17.- ACA, Mt 633 folis 354-358v.